

Särtryck av ett kapitel ur rapporten
"SEX & MEDIA = pornofierad puritanism"

En feministisk analys kring

PORR, SEX & PÅVERKAN

En broschyr från Kvinnofronten

Innehåll:

Förord	3
Feministisk analys av porr & puritanism	5
Sexualiteten som handelsvara	7
Gränsöverskridning på flera sätt	12
Sexfixering och tystnad	16
Pornografi & porrmotstånd	20
Pornofieringen av det offentliga rummet	23
Något om trender	26
Porr, sex & påverkan	31
Lästips	33
Kvinnofronten	34

© Kvinnofronten 2021

Särtryck ut Kvinnofrontens rapport "SEX & MEDIA = pornofierad puritanism – en jämförande studie av hur sexualitet och pornografi skildras i amerikanska TV-serier respektive i en kvällstidningsbevakning av svenska dokusåpor". Särtrycket består av det första kapitlet – Bakgrund – om Kvinnofrontens grundläggande feministiska analys av pornografi.

Text: Gerda Christenson. Arbetsgrupp för studien: Bettan Andersson, Gerda Christenson, Åsa Christenson, Kim Eldinadotter, Vanja Skog och Sara Ström.

Illustration sidan 35: © Jacky Fleming.

Citera gärna denna broschyr, men glöm inte att ange källan!

ISBN 978-91-985203-6-1

Förord

Diskussioner om porr väcker ofta starka känslor och därför kan de kännas jobbiga att ta. Så för att peppa och stärka oss att orka och våga diskutera mera behöver vi kunskap om porr. Det behövs helt enkelt fler lättlästa och samtidigt grundliga texter som förklarar en feministisk analys av porr. En sådan text får du i den här broschyren.

Texten är ett utdrag ur Kvinnofrontens rapport *SEX & MEDIA = pornofierad puritanism*, som vi gav ut för många år sedan. Det kapitel som vi nu ger ut i nytryck är en sammanfattning av Kvinnofrontens analys om porr. Vi tycker att texter som denna behöver spridas, för den berättar så rakt om hur porren fungerar, om pornografi som "vara", om porrindustrins försäljningsstrategier och påverkansmetoder, och om hur alla de här olika delarna tillsammans påverkar synen på sexualitet – i ett patriarkat.

Vi visar hur porr och puritanism förstärker varandra och hur porren är en *sexualisering av ojämställdheten* – porr gör kvinnoförtrycket "sexigt".

Texten passar bra både att läsa själv och att exempelvis ha som grund för diskussioner för att förstå vad porr är och vilka följder den får för sexualiteten.

Kvinnofronten

*Sexualfrågor har
alltid funnits med i den
feministiska kampen.
Om du vill problematisera
kön och makt, blir
sexualfrågorna helt enkelt
en självklar del.*

Bakgrund:

En feministisk analys kring porr, sex & påverkan

Sexualfrågor har alltid funnits med i den feministiska kampen. Så kämpade till exempel kvinnoaktivisterna från 1800-talets mitt till början av 1900-talet bland annat också mot prostitution, fast vi i historieböckerna oftast bara får höra om deras rösträttskamp. Om du vill problematisera kön och makt, blir sexualfrågorna helt enkelt en självklar del.

För både våra förmödrar och för oss i dagens kvinnorörelse har sexualfrågorna handlat om dels kamp mot mäns sexualiserade våld och dels kamp för kvinnors sexuella rättigheter/frigörelse.

Och som en självklar del i den kampen ingår förstås att undersöka media, inklusive pornografin.

Porr som frigörelse?

I början av 1980-talet gjorde

Kvinnofronten en stor studie av den vardagligt spridda pornografin, alltså den som finns överallt omkring oss – i pressbyråkiosker och videobutiker, bensinmackar och matvaruaffärer.*

Redan då var en av de allra starkaste myterna om porren den, att pornografi skulle stå för en *frigjordhet* kring sexualitet, som påstods vara motsatsen till en gammaldags *puritansk*** syn på sexu-

* Fortfarande när denna text skrevs spreds porren på helt andra sätt än idag, då den mesta spridningen sker via internet. Det var vanligt med porr även i matvarubutiker.

Kvinnofrontens arbete med den studie vi hänvisade till ledde till att vi sedan framställde ett diabildföredrag, som både vi själva, FmP (Folkaktionen mot Pornografi – en nu nedlagd paraplyorganisation för ett 100-tal olika organisationer) och RFSU (Riksförbundet för sexuell upplysning) reste runt med i hela Sverige. Diabildföredraget, som kallades ”Vad vet du om porren – Egentligen?“, visades i otaliga och olika sammanhang; i skolor, på militärföreläs-

ningar, fångelser och arbetsplatser, hos fackförbund, kvinnogrupper och andra ideella organisationer samt på öppna möten i hela landet under 1980- och 1990-talen.

En variant av diabildföredraget finns publicerad i en konferensdokumentation från Roks (Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige): ”Pornografi – verklighet eller fantasi?”, 1991.

** Ordet puritan kommer från latinska ”purus” som betyder ”ren”. ”Renhetsivrare” kallas den engelska sekt på 1600-talet. Numera används uttrycket lite slarvigt för allt från direkt ”sexualfientlighet” till (påstått) motstånd mot öppenhet kring sexualitet.

alitet. Denna tänkta frigjordhet är något som porrliberaler nästan alltid för fram som argument för pornografi.

Men det var inte någon sexuell ”frigörelse” som mötte oss när vi började studera den kommersiella pornografin.

Synd och skam

Tvärtom mötte vi mängder av sexuella skildringar av sådana grupper som anspelade på puritanskt tänkande: nunnor, präster och sjuksköterskor. Det fanns ”*hemliga sidor*” och reportage om ”*det syndigaste ni sett!*”. Tidningar kallades ”*Censur*” och videoföretag ”*Tabu-video*”.

Medan porrliberalerna påstod att pornografi stod för sexuell frigörelse, framställde alltså pornografin tvärtom sexualiteten som det motsatta: något *syndigt*, *skamligt* och *förbjudet*. Överallt i pornografin betonades ”*snusk*”, ”*censur*” och ”*tabu*”.

En av de förr mest kända pornograferna i Sverige, Curth Hson, sa på sin tid att det är det som säljer; det som är lite förbjudet, lite skamligt. Porrindustrin tjänar alltså pengar på att framställa sexualitet som något kopplat till

snusk, synd, skam och förbud.

Det fick oss i Kvinnofronten att börja peka på sambandet mellan puritanism och pornografi, och säga att porr och puritanism är två sidor av samma mynt, två grenar av samma träd, eller liknande jämförelser.

Myten levde vidare

Men myten om pornografi som sexuell frigörelse lever kvar. Att den har kunnat göra det beror säkert på många saker. Historielösheten i samhället spelar förstås roll, och att allt är så ”snuttifierat” – porrliberaler pratar gärna om *olika sorts* pornografi, och när allt delas upp får den kunskap som under åren vuxit fram på vissa områden mindre betydelse. Exempelvis vet de flesta idag – till skillnad från när Kvinnofronten först började jobba mot pornografi för trettio år sedan – att kvinnor och barn blir utsatta för övergrepp när pornografi framställs. Alla håller inte med om det generellt, men alla vet att det förekommer. Idag vet också de flesta att pornografi är *handel* med kvinnor – en del av den globala köns-handeln.

Ändå, trots all sån kunskap, lever alltså myten vidare om att porno-

Porrindustrin tjänar alltså pengar på att framställa sexualitet som något kopplat till snusk, synd, skam och förbud.

grafi – *allmänt* sett – skulle stå för sexuell frigörelse.

För att avslöja den myten skulle det behövas att pornografi började diskuteras mer ingående, inte uti-

från något slags allmänt ”moralprat”, utan utifrån vad pornografi alldeles konkret och påtagligt innebär, och vad den får för följder.

Sexualiteten som handelsvara

Att studera porrindustrin har för oss i Kvinnofronten varit ett av flera sätt att försöka synliggöra vad pornografi är.

För att försöka förstå pornografin som företeelse kan man exempelvis studera hur den används, av vem, vem som skapar den, i vilket syfte, och vilka följder den har för enskilda människor respektive för samhället.

En av de infallsvinklar vi i Kvinnofronten hela tiden haft är att studera *porrindustrin*. Och det är kanske därför vi haft lättare att se puritanismen. Vi har inte bara diskuterat vad som eventuellt syns på en bild, vi har också pratat om pornografin som en *vara*; om produktionsförhållanden, försäljningsstrategier och företagsekonomi. Det är ju med porrindustrin som med alla andra privata företag; att de har en affärsidé, som de utvecklar på olika sätt för att få vinst i sina företag.

Porrindustrin skiljer sig förstås

* *Patriarkat*: patriark betyder ”stamfader” och patriarkat betyder egentligen ”fadersvälde”, men det används i betydelsen mansvälde, manssamhälle.

från många andra företag för att en så stor del av porrindustrin även ägnar sig åt handel med svarta pengar, vapen, våld och annan kriminalitet, men grunden är fortfarande samma: att de vill sälja så mycket som möjligt, till så många som möjligt, så dyrt som möjligt, för att tjäna så mycket som möjligt.

Puritanism & pornografi

Ser man till porrindustrins affärsidé är det tydligt att den *förutsätter* att samhället är puritanskt (vilket vi skriver mer om längre fram). Vad porrindustrin gör är att den utgår från den mix av nyfikenhet och delvis okunnighet kring sexualitet som utmärker ett puritanskt samhälle, och kombinerar det med det kvinnoförakt som finns i ett patriarkat*. Med puritanismen som måttstock kan porrindustrin samtidigt påstå att de är *gränsöverskridande* – frigjorda. Det paketet säljer de till killar och män som onanitillbehör.

Kunden och varan

Porrindustrins kund är företrädesvis den heterosexuella mannen. Det allra mesta av den pornografi som sprids i världen vänder sig till heterosexuella män. Självklart kan även heterosexuella kvinnor titta på porr, och en del av pornografin utgår från homosexuella (bögar oftare än lesbiska), men porrindustrin riktar sig huvudsakligen till heterosexuella män. Det är också i första hand från den ”normalpornografin” som bildspråk och budskap överförs till övrig media, kultur, reklam etcetera.

När vi i denna text skriver om konsumenten som ”han”, och om ”kvinnorna” i pornografin, är det alltså för att det är den heterosexuella mannen som är den huvudsakliga kunden, och kvinnan som är hans objekt.

Tittaren och objektet

Bilderna i ”normalporren” är uppbyggda så, att mannen som konsumerar pornografi ska kunna tänka sig in i att det är han – *tittaren* – som använder *objektet* flickan/kvinnan på bilderna/filmerna. Han

kan använda pornografin att onanera till, och/eller att ”kåta upp sig” med inför en sexuell aktivitet med en partner – eller ett övergrepp.

Den amerikanska sociologen och feministen *Diana E. H. Russell* har skrivit:

*”Eftersom mäns tittande på pornografi ofta kulminerar i orgasm, lärs pornografins läxa fortare och mer enträget än när de tittar på icke-pornografisk media.”*¹

Det innebär att porrkonsumenternas utlösning/orgasm knyts samman med de pornografiska skildringarna av kvinnor som utbytbara objekt. Ofta uttalat förnedrade objekt.* Och precis som vi alla lär oss att tända på minnen av våra tidigare sexuella erfarenheter, lär sig porrkonsumenten att den sexuella lusten hör samman med förnedring av kvinnor; objektifieringen och förnedringen i sig blir sexuellt upphetsande. (Självklart får pornografin därmed olika följder för kvinnor och män, eftersom det är skillnad mellan att förväntas tända på att förnedra respektive att förväntas tända på att

Det allra mesta av den pornografi som sprids i världen vänder sig till heterosexuella män. Det är också i första hand från den ”normalpornografin” som bildspråk och budskap överförs till övrig media, kultur, reklam etcetera.

Därmed sexualiserar porren själva ojämställdheten i en könsmaksstruktur – man gör ojämställdheten ”sexig”.

bli förnedrad, men den frågan är för komplex för att gå närmare in på i det här sammanhanget.**)

Det som den masspridda ”normalpornografen” säljer till sin manlige heterosexuella kund är ”varan” kvinnor som sexualobjekt för män att använda. Pornografen skildrar helt enkelt en erotiserad makt- och underordningsstruktur kopplad till kön. Eller som någon uttryckt det med finare ord: *pornografen är en kommersiell visuell gestaltning av könsmaksordningens kvinnoförakt.*

Därmed *sexualiserar* porren själva *ojämställdheten* i en könsmaksstruktur*** – man gör ojämställdheten ”sexig”.

Att sälja en vara

I diskussioner om pornografi säger en del att porrindustrin bara tillfredsställer ett behov som redan finns. Så enkelt är det inte. Förutom allt annat bortser den som säger så helt ifrån att porrindustrin – precis som de flesta andra företag – hela tiden också försöker få fler att köpa mer av deras vara, och att de alltså försöker *skapa* behov. Deras val av filmtitlar, artikelrubriker, innehållsupplägg och så vidare är inga tillfälligheter, utan genomtänkta val. Porrindustrin jobbar medvetet, kunnigt och professionellt, med väl utarbetade metoder, med att försöka påverka sina kon-

---

1. Diana E.H. Russell: *Making Violence Sexy*. Teacher's College Press, USA 1993, vår översättning.

* Mer om just pornografins innehåll och funktion kan du läsa i flera av de texter vi skriver om längst bak i broschyren.

** Utan att gå närmare in på det vill vi ändå nämna att förnedringen är en av anledningarna till att många kvinnor (och män) upplever äckel eller obehag i och inför sin egen tändning på porr. Trots att det är så vanligt att känna så, kan det upplevas svårt att hantera i ett samhälle där sexologer med flera framställer sexuella reaktioner som något rakt igenom positivt – där vi inte har något ord för negativ sexuell upphetsning, inte ens för den konkreta sexuella reaktion som kan uppstå vid den mest oönskade sexuella situation man kan tänka sig – ett övergrepp – och som då kan göra att kränkningen känns som än djupare; i och

med att förövaren fått en att reagera sexuellt på övergreppet. Vi skulle helt enkelt behöva ord som kunde beskriva alla våra sexuella upplevelser – positiva som negativa, och som kunde stötta oss i att både förstå våra upplevelser och beskriva dem för andra.

Du som vill läsa mer om behovet av ord kring sexualitet, och om kvinnors reaktioner kring att tända på pornografi kan exempelvis läsa Sheila Jeffreys *Eroticising Women's Subordination* samt *Sexology and Antifeminism* och Dorchen Leidholdts *When Women Defend Pornography* i red. Dorchen Leidholdt & Janice G. Raymond: *The Sexual Liberals and the Attack on Feminism*, The Athene Series, USA 1990.

*** Könsmaksstruktur = ett samhälle där könen genomgående har olika makt – socialt, politiskt, kulturellt, sexuellt och på alla upptänkliga plan.

Både exemplet med porrtidningar kombinerade med postorderkataloger och exemplet med inlagda stillbilder i pornografisk videofilm handlar alltså om olika former av våldspåverkan.

sumenter att konsumera mera.

Ett sånt exempel är skapandet av porrtidningar som postorderkataloger. Till "utvikningsbilder" och bildreportage finns ofta korta texter, som ibland sägs vara "citat" av kvinnan på bilderna. Hon säger kanske att hon tycker särskilt mycket om "bondage", "fistfuckning", " analsex" eller något annat. När konsumenten bläddrar vidare kan han – som av en tillfällighet – längre fram i tidningen hitta annonssidor där han kan beställa tidningar och videofilm med just det, som fanns med i citaten, per postorder.

Det var postordermetoden som fick porrindustrin att växa för 25 - 30 år sedan. Idag är det kanske internet som gäller mest.* Tidigare har det knappt funnits någon svensk forskning om pornografi, men om internet forskas det. Och där finns, som vi alla vet, porrindustrin. Så om porrindustrins metoder på just internet kan du exempelvis läsa mer i rapporten "Sexindustrin på nätet".²

Dold påverkan

Förutom denna (åtminstone några-

lunda) öppna påverkan försöker porrindustrin också påverka med helt dolda budskap, exempelvis med metoden *subliminal perception*³; i pornografisk videofilm. Det innebär att man i filmen lägger in stillbilder som visas så kort stund (10-18 bildrutor = mindre än en sekund) att tittaren, om han ens märker något, inte hinner ta fram sitt analytiska tänkande. I ett sådant exempel vi funnit hade porrproducenten lagt in sado-masochistiska stillbilder i en av de då

---

* När denna text ursprungligen skrevs hade porrens spridning över internet ännu inte nått den enorma omfattning som den har idag, när spridningen via internet tagit över nästan helt. Men på motsvarande sätt som postordermetoden på sin tid fick porren att börja spridas till varje liten ort i landet, har internet och mobiler nu förändrats porrens spridning så att den idag är mer lättillgänglig än någonsin tidigare.

2. Sven-Axel Månsson & Peder Söderlind: *Sexindustrin på nätet – Aktörer, innehåll, relationer och ekonomiska flöden. Égalité, 2004.*

3. Påverkansmetoden "subliminal perception" är kanske mest känd som den så kallade "CocaCola-effekten", eftersom det påstods att CocaCola lade in korta sekvenser med stillbilder av CocaCola-flaskor i biofilm.

4. Gerda Christenson & Christina Nilsson: *När din våldtäkt blev underhållning. Om pornografi, våld & påverkan – en undersökning av porrindustrins avsikter. Kvinnofronten, 1997.*

allra mest uthyrda porrvideofilmerna, en som porrliberaler brukade kalla ”mjuk”.⁴

Subliminal perception är förbjudet både genom EU:s direktiv om tv-verksamhet (89/552/EEG, artikel 10) och enligt Europarådets konvention från 15 mars 1989, men bara när det gäller *tv och produktreklam*. Porrindustrins exempel av subliminal perception gäller försök till våldspåverkan i hyrvideo, vilket inte omfattas av förbudet.

Våldspåverkan

Både exemplet med porrtidningar kombinerade med postorderkataloger och exemplet med inlagda stillbilder i pornografisk videofilm handlar alltså om olika former av våldspåverkan; porrindustrin vill få konsumenterna att tända på – och bryta ner deras eventuella motstånd mot – sexualiserat våld mot kvinnor. Det betyder inte att det därmed är våldspåverkan i sig som är huvudsyftet med porrindustrins påverkansmetoder. Vi föreställer oss snarare att förklaringen främst finns i alla vinst-

drivande företags grundläggande önskan att få folk att konsumera mera – ju fler porrkonsumenter som porrindustrin kan få att acceptera/tända på även sexualiserat våld, desto fler varianter kan de förstås sälja av sin ”vara”, och därmed öka försäljningen över huvud taget.

Porrindustrins syfte

Psykologer tvistar om subliminal perception som effektiv metod att påverka. Den frågan kan förstås inte vi avgöra. Och i det här sammanhanget är det inte hur framgångsrik porrindustrin eventuellt är med sina metoder som vi vill lyfta fram. Vi konstaterar här bara att porrindustrin arbetar medvetet, planerat och metodiskt – man vill, tror sig kunna, och försöker påverka konsumenterna.

Utifrån den grundläggande kunskapen om porrindustrins syfte och pornografins funktion som vara kan vi sen gå vidare till att undersöka porrindustrins strategier när det gäller just puritanism.

Och i det här sammanhanget är det inte hur framgångsrik porrindustrin eventuellt är med sina metoder som vi vill lyfta fram. Vi konstaterar här bara att porrindustrin arbetar medvetet, planerat och metodiskt – man vill, tror sig kunna, och försöker påverka konsumenterna.

Pornografin behöver puritanismen för att markera en gräns – och därmed framstå som frigjord när man överskrider den. Förutsättningen för att man ska kunna framstå som gränsöverskridande är ju att det finns en gräns att överskrida.

Gränsöverskridning på flera sätt

Gränsöverskridningen är själva förutsättningen för att pornografin ska framstå som frigjord.

I mitten av 1990-talet gjorde några kvinnofrontare en studie av baksidestexter till sådan pornografisk videofilm som säljs eller hyrs ut i vanliga videobutiker landet runt (alltså inte i porrbutiker). Även i dem var puritanismen mycket tydlig. Baksidestexterna beskrev män som ”fula gubben”, ”snuskhummern”, ”smygtittaren” och så vidare. Sexuella handlingar framställdes genomgående som ”snuskiga”.

På den tiden handlade den offentliga debatten om porr mycket om våld i pornografin. Men den fastnade nästan alltid i en diskussion om vem som skulle få definiera vad som skulle räknas som våld – det slutade oftast i allmänna tyckanden.

Försäljningsargument

För att bryta det mönstret försökte vi skifta perspektiv: vi frågade oss vad porrindustrin själv sa att den

faktiskt sålde. Vi tittade på vilka *försäljningsargument* porrindustrin använde i baksidestexterna till porrvideofilmerna.

Resultatet av undersökningen kom att handla om betydligt mycket mer än våld. En sak vi då lärde oss mer om var hur porrindustrin fokuserade på gränsöverskridningar. Undersökningen visade bland annat att gränsöverskridningstemat fanns med i 70% av baksidestexterna.⁵

Gränsöverskridning

Att porrindustrin vill framställa sig som gränsöverskridande är inte något många skulle säga emot, tvärtom är det något de flesta håller med om, vare sig man är för eller emot pornografi som sådan.

---

5. Gerda Christenson & Christina Nilsson: *När din våldtäkt blev underhållning. Om pornografi, våld & påverkan – en undersökning av porrindustrins avsikter. Kvinnofronten, 1997.*

För många har själva ordet *gränsöverskridning* dessutom en positiv klang, som antyder något framåtsträvande.

Men samtidigt som de flesta ser porrens gränsöverskridningstema, är det få som diskuterar vad gränsöverskridningen har för betydelse.

Gränsöverskridning kan ju innebära väldigt olika saker i olika sammanhang.

Puritanism

Förutsättningen för att något eller någon ska kunna framstå som gränsöverskridande är att det finns en gräns att överskrida. För att framstå som sexuellt gränsöverskridande behöver pornografin föra fram en puritansk sexualsyn – för att *markera* en gräns – och därmed kunna framstå som frigjord när man sedan överskrider den.

Och när man överskrider *en* gräns måste man – om man vill *fortsätta* framstå som gränsöverskridande – hitta en ny gräns att överskrida.

Förskjuta gränser

Eftersom gränsöverskridning är så centralt i pornografin hanterar porrindustrin saken på olika sätt. En variant för att fortsätta framstå som gränsöverskridande är att *förskjuta gränserna*. Exempelvis skildra grövre och grövre våld.

Att allt mer extrema varianter av pornografi skapas och sprids är alltså inget överraskande, utan en logisk följd av förutsättningen att pornografin ska vara gränsöverskridande.

Betona och överdriva gränser

En annan metod att kunna fortsätta framstå som gränsöverskridande är att *betona och överdriva existerande gränser/tabun*. Om man i en baksidestext först påstår att det är tabu med sex mellan svarta och vita, framstår man ju som gränsöverskridande när man sedan skildrar just det – även om de flesta i vårt land idag *egentligen* inte tycker att det är särskilt konstigt eller gränsöverskridande.

Tre exempel

på porrindustrins metoder att återskapa gränsöverskridningar

- ✓ Man förskjuter gränser
- ✓ Man betonar och överdriver existerande gränser/tabun
- ✓ Man hittar på nya tabun och sexualiserar nya företeelser

(Rasismen är för övrigt ofta klart uttalad i porren, där svarta män ofta framställs som våldtäktsmän och svarta kvinnor som särskilt ”djuriska”).

Sexualisera mera

Ett annat sätt för porrindustrin att hantera behovet av fler gränser att överskrida, är att *hitta på nya tabun och sexualisera nya företeelser*.

Det kan man se i att pornografin sexualiserar allt, från vardagliga saker till storpolitik: ett ofta använt exempel är ju kvinnor som skildras som maträtter – exempelvis en kvinna som ligger hopbunden på ett fat med grönsaksgarnering till bildtexten: *”att binda upp en kalkon på rätt sätt kräver sin man”*, eller när Sovjetunionen rasade samman och porrindustrin fick tillgång till ryska kvinnor, som de lanserade under rubriker om *”Glasnost”*.

Pornofierad puritanism

Sett ur porrindustrins synvinkel är det här egentligen enkel matematik: *Ju mer som kan sexualiseras, desto mer kan man sälja*. Samtidigt

finns idén om att ett begär blir starkare om det är förbjudet.

Om alltså **allt** sexualiseras, samtidigt som **allt framställs som att det skulle vara förbjudet**, ja, då får man ju det ultimata säljläget för porrindustrin.

Och resultatet blir en ständigt upprepad *pornofierad puritanism*.

Motsats till frigjordhet

Det är när man börjar fundera över den *ständigt upprepade* gränsöverskridningen, som myten om pornografins ”frigjordhet” slutligen rasar.

Att överskrida *en* enskild gräns är ju en sak. Men när gränsöverskridning är *inbyggt i själva förutsättningen* för företeelsen blir det något annat. Då ingår ju alltså även upprepad *gränsmarkering* i en eller annan form – för att den återkommande gränsöverskridningen ska bli möjlig.

Ta det konkreta exemplet med sex mellan svarta och vita, som är ett vanligt gränsöverskridningstema i porren, och i vissa sammanhang och länder fortfarande är en kon-

*Om allt sexualiseras, samtidigt som
allt framställs som att det skulle vara förbjudet,
ja, då får man det ultimata säljläget för porrindustrin.
Och resultatet blir en ständigt upprepad
”pornofierad puritanism”.*

kret gräns även i verkliga livet. För anti-rasister är det positivt att överskrida den rasistiska gränsen – men får man sedan njuta av det faktum att rasismen på så sätt minskade? Nej, i den kommersiella pornografin återskapas ju ständigt den rasistiska gränsen, liksom alla gränser, eftersom det var själva gränsöverskridandet i sig som var det häftiga, det ”sexiga”. I nästa tidning, på nästa videofilm eller hemsida, återskapas alltså samma rasistiska gräns, gång på gång.

Idén om ”frigjordhet” är väl i grunden att komma vidare, att kunna se och tänka längre och nytt. Eller – när det gäller just sexualitet – att ”släppa lös” sexualiteten, som porrliberaler brukar uttrycka det. Men då gränsöverskridning är inbyggt i själva förutsättningen för företelsen, blir det som att ständigt sätta krokben för sina egna eventuella steg framåt. Det blir ju inget nytt och man kommer ingen vart: genom pornografin bevaras och återskapas ständigt puritanismen.

Lust och gränser

När gränsöverskridningskicken är det som konsumenten förväntas bli kåt på, kan man också fundera över vad följderna blir för den enskilde konsumenten. Vad betyder det för hans sexualitet, om själva *lusten* alltså kopplas till *gränsöverskridningar*? Hur påverkas och

konstrueras ens sexualitet av det?

Tvång och begränsning

Genom gränsmarkeringar och gränsöverskridningar sätter porrindustrin upp ramar för under vilka förutsättningar sexuell lust förväntas uppstå. Därför är det inte heller konstigt att pornografin är så full av fetisch.

Fetisch betydde ursprungligen att en sak (exempelvis en amulett) ansågs ha magisk kraft. I sexuella sammanhang innebär fetischism att saker (som inte har med sexualitet att göra) påförs en erotisk laddning, så att de därför kan upplevas som en nödvändig förutsättning för sexuell lust och/eller sexuell tillfredsställelse.

I pornografin är sexualiteten fetischerad på en mängd olika sätt. Ett exempel är nakenhet – många säger ju att porr handlar om ”nakna kvinnor”, men det är i själva verket inte nakenheten i sig som skildras. Tvärtom är nakenhet rakt-upp-ochner ovanlig i pornografi. Kvinnorna på bilderna och i filmerna måste ha olika attribut, som exempelvis högklackade skor, strumpeband, spetsunderkläder som halvt tagits av och liknande, för att alls framstå som ”sexiga”. Det är med andra ord en fetischerad nakenhet, liksom en fetischerad sexualitet, som skildras i porren; där dels olika attribut, och dels gränsöverskridandet som sådant, görs till en förutsätt-

ning för både lust och tillfredsställelse.

Man kan fråga sig var den ”sexuella frigjordheten” finns i en sådan tvångsmässig begränsning av den sexuella lusten.

Myten osynliggör

I andra sammanhang anses ett behov av upprepat tvångsbeteende som sjukligt. Och när enskilda killar eller män passerar gränsen för vad samhället anser vara ”normal”

porrkonsumtion, kan de som personer förklaras ha ett tvångsmässigt sexualbeteende. Få kopplar ihop det med att porrindustrin med sin produkt *sexualiserar*, *idealiserar* och *profiterar* på just det.

Så stark är myten om att pornografin skulle stå för ”sexuell frigörelse” att detta är något som de allra flesta aldrig tänker på.

Sexfixering och tystnad

Myten om pornografi som sexuell frigörelse står i vägen för en förståelse av vad som händer i det pornofierade offentliga rummet.

Sambanden mellan pornografi och puritanism handlar inte bara om gränsöverskridningar, eller hur ofta porren använder ord som synd, skam och tabu. Det handlar om hela synen på kön och sexualitet.

I den undersökning av baksidestexter som vi nämnde tidigare, gjorde vi inte bara ordkategorisering och textanalys, utan tittade

också på vad resultaten kunde säga om den syn på sexualitet som fanns bakom viljan att framhäva just de saker man framhävde. Vi tittade alltså även på vad texterna/försäljningsargumenten förmedlade om vad porrindustrin förväntade sig att mannen/konsumenten skulle tänka på.⁶

Det visade att mannens sexuella tändning förväntades bli starkare:

När gränsöverskridningskicken är det som konsumenten förväntas bli kåt på, uppstår också frågan vad det betyder för konstruerandet av hans sexualitet, om själva LUSTEN alltså kopplas till gränsöverskridningar?

Kategorisering

av baksidestexter till porrvideofilm

Unga/debut	74%
Våld/tvång/hot	54%
Lura/övertala	32%
Tabu/gräns	70%

- om kvinnan är på gränsen till barn
- om kvinnan är sexuellt helt oerfaren
- om kvinnan inte önskar delta i den sexuella handlingen.

Mannens sexualitet var själva utgångspunkten i baksidestexterna. Kvinnans roll i sexualiteten framställdes som varandes framför allt på två sätt:

- kvinnan är offer för männens sexuella handlingar
- kvinnan underordnar sig frivilligt mannens sexuella handlingar (ibland: njuter/blir kåt av att underordna sig)

Det betyder inte att kvinnor inte kan ta sexuella initiativ i pornografen. Men porrindustrins *försäljningsargument* utgick alltså från förväntningen att mannen

(kunden) tänder på kvinnor vars (eventuella) egna sexuella handlingar utgår från *mannens* sexuella behov = i den mån hon förväntades bli kåt var det inte utifrån egna behov, utan utifrån det han ville göra med henne.

Den *pornografiska* önskedrömmen om kvinnan är med andra ord väldigt lik en traditionell *puritansk* syn, där kvinnans egen sexualitet antingen inte får existera, eller begränsas till att bestå av att hon förväntas tända på att han gör med henne.

Egna jämförelser

I Kvinnofronten är vi medlemmar allt från tonåringar till pensionärer, och det gör att vi ofta har ganska olika erfarenheter. Vi pratar med varandra om egna upplevelser, exempelvis utifrån både självbild och samhällets förväntningar på oss som tjejer och kvinnor, och om likheter och skillnader mellan att vara ung idag respektive för 10,

6. Gerda Christenson & Christina Nilsson: När din våldtäkt blev underhållning. Om pornografi, våld & påverkan – en undersökning av porrindustrins avsikter. Kvinnofronten, 1997.

20, 30 eller 40 år sedan. Vi har då också diskuterat hur förväntningar och krav på kvinnor förändrats, och vad som skiljer olika tiders syn på kvinnor respektive vad som är likt, exempelvis hur den traditionella puritanismens krav på döljande av nakenhet nu delvis motsvaras av den ”pornofierade” puritanismens krav på rakade kvinnokön – där bägge delvis står för samma grundläggande idé om att det som ska tystas och osynliggöras är den vuxna kvinnans egen sexualitet.*

Och hur ”frigjort” är det?

Tveksam historieskrivning

Mot bakgrund av hur Kvinnofronten ser på pornografi och puritanism var det inte så konstigt att vi inte riktigt visste hur vi skulle förhålla oss när uttrycket ”*sexualiseringen av det offentliga rummet*” började användas. Vi håller ju inte alls med om den historieskrivning som kan tolkas in i det uttrycket – som om samhället först var puritanskt, och sen kom den sexuella frigörelsen och pornografin, men så blev det ”för mycket sex” och där är vi idag.

Vi tycker snarare att samhället även idag är puritanskt, att pornografi och puritanism hör ihop, och att det behövs lite sexuell ”frigörelse” från porr och puritanism.

Puritanskt samhälle

Helt klart finns det en sexfixering i samhället idag, framför allt i medierna. Men om man tittar närmare på alla de uttryck den sexfixeringen tar sig, framträder *inte* ett sexuellt öppet, utan tvärtom ett väldigt puritanskt, samhälle.

När vi började jobba med det här projektet stod det en del i medierna om att sexualundervisningen i skolorna fyllde 50 år i Sverige just då. Lite skrämmande, tänkte vi, för efter 50 års sexualundervisning i skolorna möter alltför många barn och ungdomar fortfarande bara den tredelade lektionen: anatomi, preventivmedel respektive könsjukdomar. De flesta frågor kring den egna sexualiteten, och lusten, får de inga svar på. Som vi skriver mer om längre fram finns det i ”jämfällda” Sverige många kvinnor och tjejer som fortfarande inte har något självklart namn på sitt eget kön. Synen på vad kvinnor

Vi tycker snarare att samhället även idag är puritanskt, att pornografi och puritanism hör ihop, och att det behövs lite sexuell ”frigörelse” från porr och puritanism.

*Då kanske också fler börjar ifrågasätta
den ihärdiga myten om porr som sexuell frigjordhet,
och börjar prata om hur pornografin faktiskt fungerar
– och vad den får för följder.*

får eller inte får göra inom området sexualitet begränsar tjejers och kvinnors livsutrymme.

Samtidigt överöses vi alltså av budskap om sexualitet i medierna och i det offentliga rummet. Reklam, musikvideor, kvällstidningar – allt säljs med hjälp av sex.

Överallt och ingenstans

Mer eller mindre kommersiella, och mer eller mindre påträngande, budskap kring sexualitet är alltså något vi ständigt omges av, samtidigt som sexualitet är något det knappt talas om alls – på riktigt. Alla förväntas visserligen prata allmänt om sex hela tiden, men inte konkret och utifrån sin personliga verklighet. Många har bara få människor, om ens några, omkring sig som de verkligen kan prata med

om sin egen sexualitet.

Sexfixering och tystnad kring sex – på samma gång.

Tillsammans med myten om pornografi som sexuell frigörelse kan det här röra till det och skapa förvirring hos många. Om man inte står ut med den offentliga ”sexualiseringen”, och bara får höra att den ju står för att det blivit ”för” frigjort, vad ska man göra då? Förespråka *mindre* sexuell frigjordhet, eller förvirrat tystna?

Nej, förhoppningsvis inte. Och då kommer vi till det positiva med att många började prata om ”*sexualiseringen av det offentliga rummet*”, trots att vi inte gillar uttrycket. Kanske kan debatten om ”sexualiseringen av det offentliga rummet” leda till att flera faktiskt tittar närmare på vad ”sexualiseringen” egentligen består av, och vilka mekanismer som styr den?

Då kanske också fler börjar ifrågasätta den ihärdiga myten om porr som sexuell frigjordhet, och börjar prata om hur pornografin faktiskt fungerar – och vad den får för följder.

---

* Med det menar vi inte att rakade kvinnokön i alla sammanhang måste vara pornografiskt inspirerade, utan att pornografins krav på rakade kvinnokön är en del i att vuxna kvinnors egen sexualitet fortfarande framstår som hotfull – och vi förväntas därför dölja våra kroppar alternativt göra om oss på olika sätt, inklusive att operera om oss. Det är då ingen tillfällighet att det köns-hår, som symboliserar den vuxna kvinnan, numera blivit något som det allt oftare i vårt samhälle förväntas att kvinnor ska raka bort.

En liten kommentar vid sidan om:

Pornografi & pornomotstånd

I denna rapport diskuterar vi pornografi och puritanism, men Kvinnofrontens motstånd mot pornografi handlar förstås om så mycket mer, och i grunden helt enkelt om mänskliga rättigheter.

Pornografi är inte ett enkelt begrepp att diskutera. Ordet kommer ursprungligen från de gamla grekiska orden *porne*, som betyder ”hora”, och *graphos*, som betyder ”skrivning, etsning, teckning”. Det innebar ursprungligen *den grafiska avbildning av kvinnor som sexuella handelsvaror*. Idag är det få som vill kännas vid en sådan beskrivning, och ändå kan man fråga sig vad som egentligen skiljer dagens pornografi från den ursprungliga betydelsen.

Pornografi- ”porr”- används idag för det somliga kallar ”utvikningsbilder” liksom för dokumentationer av exempelvis brutala sadistiska övergrepp mot barn. Porrliberaler pratar helst om det första.

Men den allra största delen av all pornografi som säljs i världen består *inte* av några enskilda kändiskvinnor som ”viker ut sig” på glassigt retuscherade bilder i så kallade ”herrtidningar”. Medan pornografi framställs utnyttjas, våldtas, förnedras och ibland till och med mördas kvinnor, för att män världen över ska ha som sexuell nöje att onanera till de övergreppsskildringarna.

Det går inte att komma runt den verkligheten. Ingenting någon säger om ”frivillighet” eller ”mindre grov” pornografi förändrar det faktum att massor av kvinnor och unga tjejer – jorden runt och varje dag – far illa i och genom pornografi; när pornografi framställs

*Det går inte att komma runt den verkligheten.
Ingenting någon säger om ”frivillighet” eller ”mindre grov” pornografi förändrar det faktum att massor av kvinnor och unga tjejer – jorden runt och varje dag – far illa i och genom pornografi; när pornografi framställs liksom när pornografi används.*

liksom när pornografi används.

Fantasi eller verklighet?

Ibland sägs att pornografi bara är fantasi. Men pornografi är konkret verklighet – både för de kvinnor och barn som finns framför kameran och de kvinnor och barn som utsätts när pornografin används.

Pornografi handlar om människovärde, eller snarare kvinnors brist på människovärde. För oss handlar motstånd mot pornografi därför i grunden om mänskliga rättigheter.

Sexualiteten som social konstruktion

Kvinnofrontens pornografimotstånd har heller ingenting med biologi att göra. Vi skriver i kapitlet om studien att vi ser på sexualiteten som en *social konstruktion*, och att det betyder att både allas syn på sexualitet och våra sexuella handlingar är *föränderliga*; de har sett olika ut i olika tider och i olika samhällen. Det är förutsättningen för allt vårt resonemang.

För den som ser på sexualiteten som social konstruktion blir det ju viktigt att också fråga sig *vad*

---

7. *Andrea Dworkin: Letters from a War Zone. Writings 1976-1987. Secker & Warburg, 1988. Vår översättning av: "Feminists are often asked whether pornography causes rape. The fact is that rape and prostitution caused and continues to cause pornography." ..."pornography depends for its continued existence on the rape and prostitution of women."*

och vilka som kan påverka – konstruera – sexualiteten.

Och ser man till vårt samhälle idag är *en* sådan påverkare självklart massmedierna, inklusive den kommersiellt spridda vardagspornografin.

Pornografi och påverkan

Feminister som säger att pornografi påverkar – eller över huvud taget problematiserar pornografi och könsmakt – anklagas ofta för att skylla allt på pornografin, exempelvis att det är pornografins fel att kvinnor blir våldtagna.

Så enkelt är det förstås inte. Den amerikanska feministen *Andrea Dworkin* har skrivit apropå pornografi och våldtäkt:

*Feminister får ofta frågan om pornografi leder till våldtäkt. Faktum är, att våldtäkt och prostitution har lett till, och fortsätter att leda till, pornografi...
...pornografi är för sin fortsatta existens beroende av våldtäkt och prostitution av kvinnor.*⁷

Det som gör pornografin speciell bland andra uttryck för mäns sexualiserade våld, är att den på samma gång kan ha flera funktioner: ett direkt, fysiskt och påtagligt uttryck för sexuellt förtryck och våld, och *samtidigt* själva verktyget för spridning av just de idéer som legitimerar och återskapar den könsmaktsideologi som är *förutsättningen* för våldet och förtrycket.

*Pornografi handlar om människovärde,
eller snarare kvinnors brist på människovärde.
För oss handlar motstånd mot pornografi därför
i grunden om mänskliga rättigheter.*

För att könsmaktordningen ska bestå räcker det inte med att det finns enskilda män som förtrycker kvinnor respektive lagstiftning och annan samhällelig organisering av könsmakten. Det behövs också att *idéerna* om könslig över- och underordning sprids. Det gör de på massor av sätt. Just pornografins speciella roll i den idéspridningen är, som vi skrivit tidigare, att *erotisera* könsmaktsordningen.

Porren sprider en ideologi som säger att: *en grupp (män) är överordnad och en annan grupp (kvinnor) är underordnad, och att den överordnade gruppen har rätt att utöva våld mot den underordnade.* Om man stryker orden ”män” och ”kvinnor” i den meningen, skulle då lika många försvara att den ideologin ostört sprids i Sverige i den utsträckning som den gör?

Och här vill vi igen betona att det vi säger om kön inte står i motsättning till att det finns exempelvis homoporr, eller att den som utnyttjas i och genom pornografi kan vara en man. När vi här skriver om konsumenten som ”han”, och om den som utsätts som ”hon”,

är det för att porrindustrin och det som idag brukar kallas ”mainstreampornografen” huvudsakligen förutsätter att det är den heterosexuelle mannen som är ”kunden”.

Olika infallsvinklar

Man kan diskutera pornografi utifrån en mängd olika infallsvinklar; vilka som berörs, produktion, spridning, omfattning, ekonomi, övergrepp mot kvinnor och barn, kriminalitet, eventuell lagstiftning, påverkan direkt och indirekt, samband med övriga delar av begreppet mäns sexualiserade våld samt mycket annat. I den här rapporten tar vi endast upp den lilla vinkling som handlar om sambandet mellan pornografi och puritanism.

Därför vill vi markera att Kvinnofronten är emot pornografi av en mängd orsaker. Vi har inte möjlighet att här skriva om pornografi mer övergripande, men vi hoppas att du som vill veta mer om hur vi tänker ska vilja läsa Kvinnofrontens övriga material om pornografi.

Besök Kvinnofrontens hemsida, så får du veta mer!

www.kvinnofronten.nu

Pornofieringen av det offentliga rummet

Pornografin är inte längre något helt vid sidan om i vårt samhälle, den är en del av allas vår vardag. Därmed har den också större möjlighet att påverka även annan media, och över huvud taget synen på sexualitet och kön i samhället. Det har fått till följd att det inte bara är pornografin själv som sprider pornifierad puritanism.

På en hearing om sexualiseringen av det offentliga rummet som regeringen ordnade våren 2004 pratade den danska medieforskaren *Anette Dine Sørensen* om hur pornografin normaliserats i samhället. Hon tog upp tre olika trender.

Det första är *volymen*, att pornografin numera finns överallt omkring oss – att porr är en helt normaliserad del av vår vardag. Kommersiell pornografi sprids i Sverige idag via film, tidningar, tv och internet. Den säljs och hyrs ut i matvaruaffärer, videobutiker, kiosker och på bensinstationer. ”Medan man för bara några år sedan aktivt fick välja till pornografin, måste man idag aktivt välja bort den.”⁸

Det andra är att pornografin blivit ”*rumsren*” genom att övrig media – tidningar och tv – skild-

rar pornografi som något vardagligt, och att medierna ofta även *idealiserar* det att *använda, producera eller medverka i pornografi*. I och med att pornografin idealiseras ”*riskerar all eventuell kritik att uppfattas som ett uttryck för sexualfientlighet eller som nymoralism*”.

Det tredje som skapat normaliseringen är enligt Dine Sørensen att ”*fragment*” av pornografi dyker upp på andra ställen, alltså att samma bildspråk kan användas i exempelvis reklambilder, musikvideor och modereportage. Anette Dine Sørensen beskriver det också som ”*tecken, stilar eller verbala utsagor (språk), som inte i sig självt är pornografi, men som citerar från och hänvisar till pornografin som företeelse*”.

Just det fann vi mycket av i de amerikanska tv-serier vi undersökte, liksom i kvällstidningsbevakningen av svenska dokusåpor.

Fragment av puritanism

Allt det Dine Sørensen tog upp

8. Anette Dine Sørensen: *Pornchic masskultur i Sexualiseringen av det offentliga rummet, en sammanställning av hearingen den 12 maj 2004, Regeringskansliet 2004.*

håller vi alltså med om. Men det är i själva verket inte bara fragment av pornografi som sprids till reklambilderna, modereportagen och musikvideorna. Även fragment av puritanismen gör det.

Pornografins beskrivning av sexualitet som snusk, synd, skam, tabu och så vidare, går idag igen i musikvideor, tv-serier, dataspel, dokusåpor (sexchock!) med mera.

I Sverige finns ingen kristen höger med genomgripande inflytande på samma sätt som i exempelvis USA.* Trots det har puritanismen brett ut sig även här. Den pornografiska beskrivningen av kvinnor som sexualobjekt (som kan köpas och säljas) mixas med den puritanska synen att kvinnor inte får vara sexuellt aktiva. Synen på sexuellt aktiva kvinnor som ”horor” är ju i grunden en puritansk syn, men den ökar alltså i vårt ”frigjorda” och ”jämställda” land, exempelvis genom att det blivit allt vanligare att flickor och unga tjejer kallas ”hora” och liknande i skolan. Som vi skriver på fler ställen i den här rapporten, konstaterar unga tjejer i Kvinnofronten (inklusive i vår arbetsgrupp) också att ord och

uttryck som ”oanständigt” eller ”anstötligt” är något man inte lärt sig av sina föräldrar, utan av media.

Det vi möts av är alltså inte bara fragment av en ”exploaterad sexualitet”, utan fragment av en pornifierad puritanism.

Jämfört med vadå?

Hur man ser på puritanism och frigjordhet beror förstås på vad man jämför med. USA är ett land som dominerar inom större delen av svenska medier (amerikanska program utgör exempelvis en stor del av utbudet i tv), och USA är ett mycket puritanskt land. Jämför vi oss med USA är slutsatsen att Sverige inte är så puritanskt. Men ser vi till den nutida historien och utvecklingen inom Sverige blir bilden mer komplex.

Samtidigt som feministisk kamp, liksom hororörelsens kamp, drivit fram flera lagstiftade rättigheter inom sexualområdet, såsom rätt till abort och partnerskapslagen, har utvecklingen på andra sätt gått mot ökad puritanism. Ett exempel är synen på nakenhet och kroppslighet. Exempelvis är det inte längre självklart ens för småtjejer att

Men vi menar att det inte bara är fragment av pornografin som sprids till reklambilderna, musikvideorna och modereportagen. Även fragment av puritanismen gör det.

Synen på sexuellt aktiva kvinnor som ”horor” är ju i grunden en puritansk syn, men den ökar alltså i vårt ”frigjorda” och ”jämfällda” land, exempelvis genom att det blivit allt vanligare att flickor och unga tjejer kallas ”hora” och liknande i skolan.

gå nakna, även riktigt små flickor förväntas ha bikiniöverdel idag. Vuxna kvinnors (och mäns) köns-hår ses inte längre som symbol för frisläppt sexualitet, eller som bara vanlig kroppslighet, utan anses numera snarast som något ”äckligt” – som inte bara måste döljas, utan till och med helt tas bort. Och så viktigt har det blivit att dölja all vardaglig kroppslighet att det nu till och med säljs ”bröstvårtskuddar” (*nipple covers*) i damklädsaffärerna för att kvinnors bröstvårtor inte ska synas genom kläderna.

Man kan även se hur puritanismen ökar utifrån vad som anses självklart att man får eller inte får prata högt om; hemma och i det offentliga rummet (risken finns att det till och med kommer att börja ”pipa” på vissa ord även i svensk tv). Ett exempel är en glassreklam som visats på tv, där ett barn frågar sin pappa hur barn blir till eller

liknande. Pappan kan inte få ur sig någon förklaring, men så kommer bilen med glass och plingar sin melodi, varpå pappan lättad hoppar upp och springer och köper glass istället. För 25 - 30 år sedan skulle en sådan reklam knappast ansetts rolig, då skulle föräldern bara antas svara sitt barn. Men idag förväntas det alltså uppfattas som ”kul” att framställa en sådan vanlig enkel fråga som ”skämmig”.

Om nu reklamen vill stryka medhårs, kan man fråga sig *vad det är för sexualsyn* reklamen stryker medhårs här? Och hur kan det komma sig att utvecklingen i Sverige under de senaste trettio åren alltså gått mot en *mindre* öppenhet kring sådana frågor från barn?

Gör om dig!

Förutom i synen på kroppslighet och i pratandet om sexualitet – eller snarare det allt mer tystnande, verkliga pratandet om sexualitet – syns kanske puritanismen mest i objektifieringen av kvinnor. Tjejer och kvinnor förväntas bry oss allt mer om vad andra tycker kring hur vi ser ut; återanvändan-

* När texten ursprungligen skrevs hade den kristna högerens idéer ännu inte blivit så utbredda som de är i Sverige idag, när Kristdemokraterna tagits över av den så kallade framgångsteologin. Men den svenska kristna högeren har fortfarande inte lika stark påverkansmöjlighet som den amerikanska.

det av uttryck som ”det finns inga fula kvinnor, bara lata” och liknande får oss att uppleva att vi måste göra om oss, att det är vårt ”ansvar” att göra oss till tilltalande objekt. Det räcker inte längre med smink, vi ska raka ben och kön, ta bort ögonbryn och låta skära i våra

kroppar så att vi kan få större bröst, tjockare läppar, rakare näsor och vara totalt rynkfria.

Och det är denna förtingligade bild av vad som är att vara ”kvinna” som idag tapetseras upp överallt i det offentliga rummet och därmed möter oss vart vi vänder oss.

Något om trender

Det faktum att kvinnor blir mer och mer objektifierade idag är det nog inte så många som säger emot. Men för att förstå VARFÖR måste man kanske också titta på vad det finns för andra ”trender” i samhället.

För runt trettio år sedan fanns en modetrend som hette ”*unisex*”-mode. Det gick ut på att kvinnor och män skulle kunna ha likadana kläder oavsett kön. Man kan lugnt konstatera att vi är ganska långt från unisexmodets jämställdhetstänkande idag. Istället har idén om könen motsatsförhållande betonats allt mer – polariseringen mellan könen har ökat.

Den *sexualisering av ojämställdheten* som pornografin innebär har bäddat för en ökad objektifiering av kvinnor över huvud taget. Men inte heller den utvecklingen är något som bara vuxit fram av sig självt, isolerat från övriga samhället. Det finns en allmän trend i samhällsutvecklingen mot allt mer förtingligande – av det mesta.

När vi i Kvinnofronten diskuterar hur utvecklingen sett ut under

Tre trender

i samhällsutvecklingen

- * **Ökad kommersialisering** = allt kan/ska/bör kommersialiseras
- * **Förtingligande/objektifiering** = osynliggörande av makt (ting har inga maktrelationer)
- * **Individualisering** = osynliggörande av sammanhang

*Den utvecklingen är inte något som
bara vuxit fram av sig självt. Det finns en allmän trend
i samhällsutvecklingen mot allt mer förtingligande
– av det mesta.*

de trettio år vi som organisation arbetat mot pornografi, har vi konstaterat tre tydligt samverkande trender i vårt nutida samhälle:

- *Ökad kommersialisering*
- *Förtingligande/objektifiering*
- *Individualisering.*

Konsumera mera

Den *ökade kommersialiseringen* kan man bland annat se i att sådant som tidigare har brukat beskrivas som mänskliga rättigheter – som till exempel sjukvården – idag oftare diskuteras i termer av ”kunder” respektive ”varor” och ”tjänster”. Och när det blir *kunder-varor-tjänster* det handlar om, kan också inställningen till verksamheten ändras på så sätt att den mer och mer börjar förväntas vara vinstdrivande – kommersiell – istället för att den förväntas finnas där exempelvis för att vi människor i samhället bryr oss om varandra, tycker att man ska få vård när man är sjuk, och vill tillgodose människors behov av omsorg.

Förtingligande är en annan allmän trend i samhället, och det

exempel på förtingligande som uppmärksammas mest i samhällsdebatten är kanske varumärkesutvecklingen, där varumärken fyllts med värde på samma sätt som en fetisch – till slut har varumärket blivit viktigare än själva varan, vilket beskrivits bland annat i den uppmärksammade boken *No logo*.⁹

Ett än mer obehagligt exempel på denna utveckling är att Världsbanken och Internationella valutafonden idag kan ha som krav för att fattiga länder ska få låna pengar, att deras regeringar måste privatisera till och med vattnet. Förr i tiden sågs tillgång till vatten som en mänsklig rättighet – för bara tjugo år sedan hade kommersialisering av jordens vattentillgångar varit en mer främmande tanke, nu är den verklighet.

Allt blir till saker

Förutsättningen för att ett samhälle ska kunna bli allt mer kommersialiserat är just att fler företeelser förtingligas, det vill säga ses just som ”varor” och ”tjänster” och inte som rättigheter, eller relationer mellan människor. Så de två trenderna går i varandra.

Och ju mer konsumtionsinriktat

---

9. Naomi Klein: *No logo. Märkena, marknaden, motståndet. Ordfront 2003.*

Ju mer våra mänskliga relationer framstår som varor och tjänster, desto mer riskerar vi att uppfatta världen som just så statisk, så given, och oföränderlig som ting är – som om allt bara är som det är, det är inget att göra något åt.

ett samhälle blir, desto mer förvandlas därmed *allting* till slut till varor – det vill säga även mänskliga relationer, våra känslor och våra drömmar.* Pornografin är ett nästan övertydligt exempel på förtingligandet, där kvinnor görs till utbytbara köp-och-sälj-objekt, sexuella handelsvaror för killar och män att konsumera.

Men i ett samhälle där *allt* förvandlas till konsumtion, riskerar förstås även den sexualitet som inte direkt köps och säljs att förtingligas. Risken finns att den sexuella upphetsningen för allt fler människor delvis flyttas, från *mötet* mellan människor som känner lust till varandra, till fler fetischer och till den sorts kickbaserade sexualitet som pornografin konstruerar kring gränsöverskridningar.

Objektifiering

När vi feminister pratar om förtingligandet av kvinnor gör vi det oftast i termer av objektifiering**. Vi har sett hur det att kvinnor objektifierats varit en del i att våld mot kvinnor accepterats i samhället. Och det gäller ju inte bara våld

mot kvinnor, utan kanske all våldsutövning, att objektifieringen – avhumaniseringen – är första steget i våldprocessen.

Men förtingligandet får också fler följder – det osynliggör maktförhållanden. Ting är ju statiska, de har ju inga inbördes relationer, som kan förändras åt det ena eller andra hållet, de förväntas följa naturlagarna.

Allt är som det är?

Ju mer våra mänskliga relationer framstår som varor och tjänster, desto mer riskerar vi att uppfatta världen som just så statisk, så given, och oföränderlig som ting är – *som om allt bara är som det är, det*

---

* Teorin om konsumtionssamhällets förtingligande av allt, inklusive mänskliga relationer, brukar ibland kallas reifikationsteorin. En bra beskrivning av reifikationsteorin finns i artikeln *När allt blir till varor* av Andreas Malm, tidningen *Arbetaren*, nr 29/2003.

** Begreppet objektifiering ska inte blandas ihop med den tillfälliga växling mellan att känna sig, och se någon annan, som subjekt respektive objekt – som man kan uppleva när man ser en person man attraheras av. Att tala om objektifieringen av kvinnor är ett sätt att påvisa hur kvinnor som kön objektifieras i vårt samhälle.

är inget att göra något åt.

Ju mer förtingligt och kommersialiserat samhället blir, och ju osynligare maktförhållandena blir, desto mer opåverkbar framstår världen.

Individualisering

En tredje stark trend som hör ihop med de andra är *individualiseringen*. Den kan vi se i sådant som att exempelvis kollektivavtal på arbetsmarknaden byts ut mot individuell lönesättning – så blir det bara ditt ansvar om du har dålig lön, du är helt enkelt inte "tillräckligt" bra på att löneförhandla. (Att sen alla

andra kvinnor inom motsvarande låglöneyrken är i samma situation talas det tyst om.)

Individualiseringen visar sig också i tidningsrubriker som pekar på lösningen på diverse vanliga problem: *Så kan DU hantera stressen. Lär dig sätta gränser!* Överallt möts vi av uppmaningar som indirekt påstår att *ansvaret* är individens, *lösningarna* är individens, även i de sammanhang då det faktiskt inte spelar så stor roll vad individen gör – då det handlar om samhälleliga, strukturella förtryck.

Genom att peka på det negativa i den ökade individualiseringen vill

Mer om

kommersialiseringen av kroppar, kön och sexualitet

Den finska forskaren *Marjut Jyrkinen* menar att kommersialiseringen av just kroppar, kön och sexualitet fungerar genom minst fem olika men sammanlänkade "processer": *att sälja saker genom att använda kroppar, kön och sexualitet* (bilar, grönsaker, skivor); *att sälja föreställningen om vad "skönhet" är* (skönhets-tävlingar, bantning, skönhetsoperationer, fysisk träning för att förändra kroppen); *att sälja sex och kroppsdelar* (prostitution, pornografi och organhandel); *att sex görs till en form av kommersiell konsumtion* (konsumtion av pornografi, prostitution och annan sexhandel); och *att sko sig ekonomiskt på handel med sex i olika former* (trafficking, hallickverksamhet med mera).

Hon visar hur användandet av kvin-

nor som objekt i reklamen påverkar bilden av vad "kvinna" är på tre sätt: 1. det knyter kvinnor till mode, 2. det skildrar kvinnor på ett sätt som antyder att den kvinnliga identiteten finns i kroppen, och 3. det förstärker reklamens retorik att kvinnans väsen är att vara underordnad, icke-intellektuell, barnslig och Den Andra – motsatsen till normen *människan*.

Läs mer:

Marjut Jyrkinen: Commercialising Bodies, Sex and Sexualities i "Sex säljer. Kön och makt inom prostitution och pornografi. Om mediebevakningen och hur genusforskningen kan bidra" – Rapport från Nordisk journalistkurs 21-25 nov 2005, Talinn". NIKK (Nordisk institutt for kvinne- og kjønnsforskning), Nordisk Journalistcenter & Nationella sekretariatet för genusforskning, 2007

vi själv klart inte säga att det är oviktigt vad vi som individer gör, tvärtom har vi alla makt att påverka – särskilt när vi går ihop och gör det tillsammans! Men när man osynliggör sammanhang, som denna individualisering gör, får det till följd att vi både skuldbeläggs och riskerar att glömma att se orsaks-sammanhang.

Individualiseringen, förtingligandet och kommersialiseringen samverkar i att få världen att framstå som förutbestämd och omöjlig att förändra, och skapar på så sätt uppgivenhet inför den utveckling vi ser.

Men att genomskåda trenderna är förstås första steget mot förändring.

Allt är möjligt!

Bara för att det är en gammal klyscha behöver det ju inte betyda att det inte är sant: det är när det är som mörkast som ljuset är närmast. Och det *positiva* med teorin om förtingligandet (reififikation) är att den också pekar på möjligheter: Ju mer låst samhället blir, ju mer allt framställs som att *ingenting går att förändra*, att allt bara är som det *måste* vara – för att marknaden

kräver det, globaliseringen innebär det, någon annan möjlighet finns bara inte – desto bräckligare blir påståendena, och desto lättare faller myten; då kan det rätt som det är räcka med att peka på att världen faktiskt *skulle kunna* se annorlunda ut för att många människor ska genomskåda omöjlighetsmyten och se att världen är lika föränderlig nu som den alltid varit.

Historien slutar inte idag.

*...då kan det rätt som det är räcka med
att peka på att världen faktiskt skulle kunna
se annorlunda ut.*

Både våra tankar om sex och våra sexuella handlingar påverkas av det samhälle och de människor vi har omkring oss. Det brukar beskrivas som att sexualiteten är en social konstruktion.

Porr, sex & påverkan

För att förstå sambanden mellan pornografi, sexualitet och påverkan måste du också ställa frågorna om *hur* sexualiteten "konstrueras", och av *vem*.

Den text du nu läst kommer från Kvinnofrontens rapport *SEX & MEDIA = pornofierad puritanism*. Det som vi har beskrivit i detta särtryck är lite om vår grundsyn när det gäller pornografi, och om sambandet mellan *pornografi och puritanism*.

Genom att Kvinnofronten arbetat mot pornografi under så många år har vi samlat kunskap och erfarenheter och byggt vår analys till en genomarbetad grundsyn. Men det räcker inte med att ha en grundsyn; samhället förändras hela tiden, och därför gör vi i Kvinnofronten då och då nya undersökningar om allt som vi vill förstå och veta mer om. Då ingår att undersöka hur pornografin förändras med tiden, och vilka uttryck den pornofierade puritanismen tar sig idag. På så sätt vidareutvecklar vi hela tiden vår analys.

Undersökningen till just SEX & MEDIA-rapporten gjorde vi för att

vi hade reagerat på, att trots att så många pratade allmänt om "sexualiseringen av det offentliga rummet" vid den tiden, var det ändå så få som pratade om *vad* de "sexualiserade" budskapen faktiskt säger. Det ville vi titta närmare på.

Vem, vad och hur?

Sexualitet är ju något föränderligt; sexualiteten har sett olika ut i olika tider, i olika länder och i olika samhällen. Både våra tankar om sex och våra sexuella handlingar påverkas av det samhälle och de människor vi har omkring oss. Det brukar beskrivas som att *sexualiteten är en social konstruktion*.

Men oftast stannar det där: *att* sexualiteten är en social konstruktion är det många som säger, betydligt färre pratar om *hur* den konstrueras, eller av *vem*.

En viktig demokratifråga är vilka (och hur många) i ett samhälle som har möjlighet att sprida sina tankar,

*Om porrliberalerna haft rätt i
att pornografi står för sexuell frigörelse, borde då
inte vårt samhälle – efter så väldigt många år
av "fri porr" – ha blivit lite mer frigjort?*

idéer och budskap. Ju färre som kommer till tals, desto större är risken att bara en viss sorts åsikter kan komma fram. När det gäller det offentliga rummet är det få som får synas. Det är inte vem som helst som kan sprida sina budskap storskaligt i det offentliga rummet – det kostar massor av pengar. Och ju mer det offentliga rummet fylls av sexualiserade budskap *med likartat innehåll*, desto mer får de som sprider de sexualiserade budskapen *tolkningsföreträde* kring sex = makten att vara den som säger *vad "sex" är*, och därmed möjlighet att påverka – konstruera – sexualiteten.

Därför gjorde vi undersökningen av budskapen om sex i några populära amerikanska tv-serier som återkommande har visats i svensk tv. Samtidigt undersökte vi några

kvällstidningars bevakning av dokusåpor, och sedan jämförde vi budskapen.

En av våra funderingar inför studien var: Om porrliberalerna haft rätt i att porr står för sexuell frigörelse, borde då inte vårt samhälle – efter så väldigt många år av "fri porr" – ha blivit lite mer frigjort?

Och om vi har rätt i att pornografi och puritanism är beroende av, och förutsätter, varandra, borde det då inte gå att visa att även puritanismen har brett ut sig när pornografin gjort det?

Vi tycker att vi fick väldigt tydliga svar.

Vill du veta mer kan du läsa hela rapporten direkt på Kvinnofrontens webb eller beställa hem rapporten i pappersform.

Lästips

Om porrens innehåll och funktion

- Bettan Andersson m.fl: *Konferensdokumentation: Pornografi – Verklighet eller fantasi?* Roks 1991.
- Gerda Christenson & Christina Nilsson: *När din våldtäkt blev underhållning. Om pornografi, våld och påverkan – en undersökning av porrindustrins avsikter.* Kvinnofronten 1997.
- Gerda Christenson: *Pornografi och prostitution: Sexuella övergrepp som handelsvara*, i red Agneta Lundström & Gunilla Nordenfors: *Tystnaden är bruten. Ta ansvar!* Roks 2001.
- Andrea Dworkin: *Pornography. Men possessing women.* The Women's Press, England 1981.
- Diana E.H. Russell: *Making Violence Sexy.* Teacher's College Press, USA 1993.
- Annette Dine Sørensen: *Køn, massekultur og pornografi – Baggrundsrapport for konferencen "Ung i en herreseten verden".* Ministern for ligestilling, Danmark 2005.

Övrigt

- Gerda Christenson: *Kommersiell barnpornografi – tystad kunskap och osynliggjort förtryck.* FmP, Folkaktionen mot Pornografi 1996.
- Gail Dines: *Pornland: How Porn Has Hijacked Our Sexuality.* Spinifex Press, 2010.
- Meghan Donevan: *Syns man inte, finns man inte – en inblick i den svenska porrindustrin.* Talita 2019.
- Andrea Dworkin: *Letters from a Warzone.* Secker & Warburg, England 1988.
- R. Amy Elman: *Från våldtäkt och miss-handel till prostitution: Att synliggöra sambanden.* Nytryck Kvinnofronten 2019.
- R. Amy Elman: *Sexual Subordination and State Intervention – Comparing Sweden and the United States.* Bergham Books, USA 1996.

- Lars Grip: *Tittarögon. En rapport om vad som bestämmer tv-utbudet.* Våldsskildringsrådets skriftserie nr 30/2003.
- Red. Maria Jakobson: *Allt är möjligt. En handbok i mediekritik.* Nätverket Allt är möjligt 2004.
- Marjut Jyrkinen: *Commercialising Bodies, Sex and Sexualities* i *Sex säljer. Kön och makt inom prostitution och pornografi. Om mediebevakningen och hur genusforskningen kan bidra* – Rapport från Nordisk journalistkurs 21-25 nov 2005, Talinn. NIKK (Nordisk institutt for kvinne- og kjønnsforskning), Nordisk Journalistcenter & Nationella sekretariatet for genusforskning, 2007.
- Naomi Klein: *No Logo. Märkena, marknaden, motståndet.* Ordfront 2003.
- Pia Laskar: *Ett bidrag till sexualitetens historia. Kön, sexualitet & njutningsnormer i sexhandböcker 1800-1920.* Modernista 2005.
- Red. Dorchen Leidholdt & Janice G. Raymond: *The Sexual Liberals and the Attack on Feminism.* Teacher's College Press, USA 1990.
- Hjördis Levin: *Kvinnorna på barrikaden. Sexualmoralens historia.* Natur och Kultur 1989.
- Hjördis Levin: *Testiklarnas herravälde. Sexualpolitik och social frågor 1923-36.* Carlssons 1997.
- Sven-Axel Månsson & Peder Söderström: *Sexindustrin på nätet. Aktörer, innehåll, relationer och ekonomiska flöden.* Égalité 2004.
- Regeringskansliet: *Sexualiseringen av det offentliga rummet.* En sammanställning av hearingen den 12 maj 2004.
- Unizon: *Porr och prostitution – en rapport om utsatthet och efterfrågan.* Unizon 2016.
- Rebecca Whisnant: *"But What About Feminist Porn? – examining the Work of Tristan Taormino.* Sexualization, Media & Society, April-June 2016:1-12.

Kvinnofronten

Kvinnofronten är en feministisk aktivistorganisation, där alla vi som är medlemmar jobbar ideellt, alltså gratis och på vår fritid.

Vi som är aktiva medlemmar i Kvinnofronten är ibland med i lokalgrupper där vi bor, men oftare i arbetsgrupper som samarbetar över hela landet kring särskilda ämnen.

Det betyder förstås också att Kvinnofronten är en organisation som ser väldigt olika ut beroende på vilken grupp du möter. Vi som är med tycker att det är spännande att vara med i en organisation som är öppen för förändring hela tiden – att den blir vad vi medlemmar gör den till.

Kvinnofronten är en partipolitiskt obunden feministisk kvinnoorganisation. Allt vi gör utgår från en helhetssyn på kvinnors villkor i världen – och vi jobbar mot allt förtryck mot tjejer och kvinnor. Som grund har vi en plattform med konkreta krav i olika frågor.

På somrarna ordnar vi sommarläger där medlemmar och intresserade från hela landet deltar. Det blir ett peppande sätt att mötas, utbyta erfarenheter och inspirera varandra, där vi varvar föreläsningar, diskussioner och andra aktiviteter. Vi har också ett väldigt populärt nyhetsbrev för medlemmar: *Ordet är ditt, syster!*

Kvinnofronten vill vara en platt organisation, där alla medlemmar kan påverka. Därför har vi ingen styrelse, utan har delat upp allt organisatoriskt arbete på olika centrala grupper.

Vi arbetar utåtriktat med aktivism och folkupplysning, men också med parlamentariskt arbete, som remissvar till statliga utredningar i ämnen som rör tjejer och kvinnor.

Grunden för Kvinnofronten är det kollektiva arbetet, där vi kan peppa varandra, utveckla vår gemensamma analys och arbeta tillsammans med konkreta feministiska krav i viktiga frågor.

Kom med du också!

...feministisk, aktivistisk, envis & irriterande...

En feministisk analys kring **PORR, SEX & PÅVERKAN**

Denna broschyr är ett särtryck ur Kvinnofrontens rapport *SEX & MEDIA = pornofierad puritanism*. I rapporten undersökte vi de budskap om sexualitet som möter oss i medierna varje dag. Det kapitel som vi nu ger ut i nytryck redovisar hur porren fungerar; om porren som "vara", om porrens mekanismer, om porrindustrins försäljningsstrategier och påverkansmetoder, och vad allt det tillsammans får för följder för sexualiteten – i ett patriarkat.

Vi visar hur porr och puritanism förstärker varandra och hur porren är en *sexualisering av ojämställdheten* – porr gör kvinnoförtrycket "sexigt".

Texten passar bra både att läsa själv och att ha som grund för diskussioner för att förstå vad porr är och vilka följder den får för sexualiteten.

En broschyr från Kvinnofronten

www.kvinnofronten.nu

ISBN 978-91-985203-6-1